

Deres ref.:

Vår ref.

Dato:

Sak/dok.: 11/04807-15

04.02.2013

Ark.: 326.12

Navnesak 2012/02 – Birkenes og Kristiansand kommuner - Avklaring av skrivemåten for stedsnavnet Topdal/Tovdal/Tofdal - Melding om vedtak

Statens kartverk Kristiansand har i dag gjort vedtak om skrivemåten av stedsnavn med forledd **Tovdal/Tofdal** i Birkenes og Kristiansand kommuner. Navnet inngår som forledd for navn på dal, elv og fjord, foruten bruksnavn for ett bruk. I tillegg er dette forledd for ett adressenavn i Kristiansand, som imidlertid kommunen har vedtaksretten for. Se nærmere om dette nedenfor.

1. Bakgrunn for saken

Saken er reist av Tveit Historielag 11.04.2012 med bakgrunn i lov om stadnamn § 5 bokstav c. Historielaget har samtidig gitt sin begrunnelse for at skrivemåten burde være *Tofdal*.

2. Høringsuttalelser

Etter vanlig rutine i lovens § 6 er saken sendt til uttalelse i hhv. Birkenes og Kristiansand kommuner, som igjen har gitt lokale organisasjoner mulighet for å uttale seg. Til Birkenes kommune er det innkommet uttalelser fra 3 lokale organisasjoner og til Kristiansand kommune er det innkommet 5 uttalelser. Uten formell uttalerett, har dessuten 3 privatpersoner avgitt uttalelse til Birkenes kommune og én privatperson har sendt uttalelse direkte til Kartverket.

Uttalelsene fordeler seg slik:

*a. De som ønsker **Topdal**:*

Kristiansand kommune (kulturstyret)¹, Birkenes kommune, Birkenes Historielag, Birkenes bondelag, Birkenes Skogeierlag, Dønnestad Vel, foruten to privatpersoner fra Birkenes og en fra Kristiansand (Tveit).

*b. De som ønsker **Tofdal**:*

Kristiansand kommune (navnekomiteen), Tveit Historielag, Randesund historielag, Christiansands Byselskap, Strømme vel og Ålefjær vel. Én privatperson fra Birkenes mener uttalen klart er */tåffdal/*, uten at det konkluderes med hensyn til skrivemåten.

Kartverket legger forøvrig til grunn at det ikke synes å være noen tvil om at skrivemåten av navnet i den delen av elva og dalen som ligger i Åmli, er **Tovdal**, og har dermed ikke brakt

¹ Kristiansand kommune har ikke vedtatt delegering av uttalelser for stedsnavn. Formelt skulle uttalelse vært avgitt av bystyret, men kommunen lot navnekomiteen og kulturstyret avgi uttalelse. Siden disse ikke er sammenfallende (jf. pkt. b), er det uklart hva Kristiansand kommune formelt mener.

saken inn for Åmli kommune i denne omgang. Dette vil imidlertid bli gjort i etterkant. Muntlige uttalelser som er gitt fra enkelte, kan ellers tyde på at skrivemåten *Tovdal som alternativ* kan være ønsket for øvre, eventuelt hele strekningen i Birkenes kommune framfor *Tofdal*.

Stedsnavntjenesten legger i sin tilråding til grunn at det med hjemmel i stedsnavnlovens § 4 andre ledd må kunne åpnes for å fastsette flere skrivemåter og konkluderer slik:

*"Skrivemåten *Tovdal* er basert på den nedarvede uttalen og har skriftlig tradisjon tilbake til 1919, da det ble vedtatt som skrivemåte for det tidligere *Lille Topdal herred* (utskilt fra Åmli herred i 1907), også i funksjon som sognenavn. Vi mener at *Tovdalsvassdraget* må kunne brukes for hele vassdraget, men at *Topdalsfjorden* og flere andre sammensetninger er så innarbeidede at de må få stå. Skrivemåten *Tofdal* må kunne aksepteres innen et visst område der den samsvarer med uttalen. Det bør være mest mulig sammenhengende områder som har en felles skriftform, muligens kan dette knyttes til kommunegrensene."*

3. Kartverkets vurderinger

Det helt klare utgangspunktet for å fastsette skrivemåten av stedsnavn, er angitt i lov om stadnamn hvor det i § 4 heter:

"Dersom ikkje anna er fastsett i denne lova, skal det ved fastsetjing av skrivemåten av stadnamn takast utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen. Skrivemåten skal følgje gjeldande rettskrivingsprinsipp for norsk ..." (med vår understreking).

Rett nok er det anført i kommentarene til lovens § 1 at *"den skriftforma namna får, skal ikkje skyggje for meiningsinnhaldet"*, noe som i gitte tilfeller kan resultere i noe avvik i forhold til det som ifølge uttalen skulle være det naturlige. Hva navnet her kommer av eller betyr synes ikke helt klarlagt, men vi merker oss likevel at *Norsk stadnamnleksikon* oppgir at navnet "er tolka som gno. **bofnardalr* av eit elvenamn **bofn*", som har med svulme eller svelle å gjøre, med sikte til flomvannet. Dette indikerer i alle fall en opprinnelse hvor *v* eller *f* vil være naturlig. At skrivemåten skal følge gjeldende rettskrivingsprinsipp for norsk, kan vi ikke se får noen direkte innvirkning, med unntak av bruksnavnet *Topdalstø* hvor genitivs *s* vil gi dobbel *s* i stedsnavnet.

At navnet skulle ha noen forbindelse med innsjønavnet *Topsæ*, hvor det muligens kan sies at elva har sitt utspring, kan ikke utelukkes. Men det kan vanskelig gi noen klar føring for at navnet på dalen og elva nå, må gi skrivemåten *Topdal* som forledd.

Det er videre verdt å merke seg at Stedsnavntjenesten i sin tilråding viser til at uttalen /tåpp-/ må ha kommet inn gjennom skriftformene på 1500-tallet, og – med henvisning til Ole Bernt Syvertsens hovedoppgave fra 1952 – at det *"ser ut til å vera ei form som er innkommen frå skrift"*. Det finnes således ikke noe tydelig belegg eller begrunnelse for selve skriftformen *Topdal*. – For nærmere orientering om den språkhistoriske bakgrunnen, vises til omtale i Stedsnavntjenestens tilråding.

Når det gjelder den lokale uttalen i dag – basert på høringsuttalelsene – synes det klart at det ikke er én uttalevariant som dominerer. Rett nok gir flere som selv går inn for skrivemåten *Topdal*, uttrykk for at /tåffdal/ har vært en tidligere uttale. I tillegg synes det å være en viss glidende overgang mellom uttalen /tåffdal/, /tåppdal/ og /tåvvdal/ i Birkenes kommune. Det kan videre se ut som om skrivemåten *Tofdal* har sterkest tilslutning i søndre delen (Kristiansand), mens skrivemåten *Topdal* har sterkest tilslutning i nordre delen (Birkenes), selv om heller ikke dette bildet er helt entydig. Ut fra uttaleformen /tåppdal/ burde rimeligvis skrivemåten vært *Toppdal*.

Det er her verdt å merke seg at kommentarene til lovens § 4 anfører at *"med den nedervde lokale uttalen meiner ein den uttalen som er overlevert frå tidlegare generasjonar, som har vore*

vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk. I konkrete namnesaker må det påvisast kva som er den nedervde lokale uttalen, og om det finst fleire uttaleformer av same namnet, både skriftpåverka former og nyare talemålsformer. Dersom fleire uttaleformer er i bruk, skal ein som hovudregel ta utgangspunkt i den uttaleforma som har lengst tradisjon på staden.” Det er ut fra dette enkelt å si at uttale basert på alle tre skriftformene – Topdal, Tovdal og Tofdal – er i levende bruk i dag. Kartverket vurderer det likevel slik at uttale basert på skrivemåten Tofdal og til dels Tovdal, synes klart å ha lengst tradisjon på stedet.

Det heter vidare i forskriftens § 1 andre ledd at *“ved namn på større og/eller særleg kjende lokalitetar kan det takast omsyn til innarbeid skrifttradisjon.”* Da utvilsomt skrivemåten Topdal har vært benyttet fra tildels svært langt tilbake i tid i offentlig sammenheng, spesielt på kart, kunne dette tilsi Topdal som resultat i saken. Til dette vil vi likevel si, at på tross av denne temmelig entydige skriftformen Topdal i offentlig sammenheng gjennom så mange år, har uttaleformen /tåffdal/, ev. /tåvvdal/, likevel eksistert og er i levende bruk selv i dag. Dette indikerer en sterk lokal tradisjon for denne uttalen. Det må også kunne sies at det tidligere var en langt større respekt for blant annet de skrivemåter for stedsnavn som ble benyttet av det offentlige, slik at det i liten grad medførte protester og engasjement for å få endret på skrivemåter som lokalt ble oppfattet som feil. Dermed har skriftformen Topdal kunnet være så lenge i offentlig bruk, på tross av en i betydelig omfang uttale basert på Tovdal og Tofdal.

I vår tid har befolkningen et nærere forhold til offentlige myndigheter og ikke minst bruken av stedsnavn slik de fremkommer på kart, i dokumenter og på Internett, og for dem som ikke har en nærhet og et tradisjonelt forhold til dette stedsnavnet, er det ikke uventet at uttalen /tåppdal/ ser ut til å overta i økende grad. Det kan således være en rimelig stor sannsynlighet for at denne uttalen kan sies å være en skriftpåvirket uttale, jf. § 4 ovenfor. Om skrivemåten Topdal, eventuelt Toppdal, således blir stående, må det antas bare være et tidsspørsmål før uttalen /tåppdal/ vil være enerådende. Dette kan vi vanskelig se kan være i samsvar med det grunnleggende formålet med lov om stadnamn slik det kommer til uttrykk i lovens § 1.

Som det fremgår av Stedsnavntjenestens konklusjon tilrår de at alle tre varianter av navnet må kunne aksepteres med henvisning til lovens § 4 andre ledd hvor det heter:

“... To eller fleire skriftformer av same namn på same namneobjekt kan fastsetjast som sidestilte dersom eitt eller fleire av desse vilkåra er oppfylte:

- a) det finst fleire uttalevariantar av namnet fordi lokaliteten har stor geografisk utbreiing, eller ligg i eit dialektalt eller administrativt grenseområde*
- b) to eller fleire skriftformer av namnet er vel innarbeidde*
- c) det er sterk lokal interesse for to eller fleire av formene.”*

Vi er enige i at dette i vesentlig grad er relevant for denne saken, og kan således gi grunnlag for å fastsette flere skriftformer. Som vi har anført ovenfor både med hensyn til mulig forklaring av navnet, vurdering av opprinnelse for skriftformen og lengst tradisjon på stedet, finner vi likevel ikke grunnlag for at dette skal omfatte skriftformen *Topdal*.

Kartverket har som nevnt lagt til grunn at Tovdal er en omforent skrivemåte i området som dekker Åmli kommune. Med bakgrunn i høringsuttalelsene, kan det ellers tyde på at en uttale basert på denne skrivemåten, ikke klart endres på grensa mellom Åmli og Birkenes, men finnes i levende bruk i alle fall i deler av Birkenes kommune. Uten at det er avgjørende, kan det dessuten tyde på at denne skrivemåten, som alternativ til Topdal, vil foretrekkes i Birkenes, framfor skrivemåten Tofdal.

Med dette som bakgrunn, gjør Statens kartverk følgende vedtak:

- 1) Skrivemåten **Tovdalen** og **Tofdalen**, samt **Tovdalselva** og **Tofdalselva** vedtas som sidestilte offentlige skrivemåter for hhv. dalen og elva i Birkenes og Kristiansand kommuner.
- 2) Skrivemåten **Tofdalsfjorden** vedtas som offentlig skrivemåte på fjorden i Kristiansand kommune.
- 3) Skrivemåten **Tofdalsstø** vedtas som bruksnavn for eiendommen 43/4 i Kristiansand kommune.

Da det ikke har fremkommet spesielle uttalelser eller innsigelser til *Tovdalsvassdraget* som fellesnavn for hele vassdraget, tar vi sikte på å gjøre spesielt vedtak om dette etter å ha innhentet uttalelser fra Åmli kommune.

4. Klage

Etter § 10 i lov om stadnamn kan vedtak om skrivemåten påklages av dem som etter § 5 første ledd bokstav a til c har rett til å ta opp saker om skrivemåten av stedsnavn, det vil si offentlige organ, eier eller fester dersom det gjelder et bruksnavn, foruten lokal organisasjon med særlig tilknytning til et stedsnavn. Klagefristen er tre uker fra melding om vedtaket er kommet fram til mottaker. Dersom denne melding skjer ved offentlig kunngjøring, starter klagefristen fra den dagen vedtaket blir kunngjort første gang.

Etter regelverket har vedkommende kommune og vedtaksorganet felles ansvar for at vedtaket blir gjort kjent for de i kommunen som har klagerett (forskr. § 9 fjerde og femte ledd). Vi antar dette mest hensiktsmessig kan gjøres av kommunen selv og forutsetter dette blir gjort. Etter det vi kan se av matrikkelen er Kristiansand kommune selv eier av gnr 43, bnr 4, men regner med at det ikke skulle være nødvendig med spesiell melding til kommunen ut over dette vedtaksbrev. Vi forutsetter også at Kristiansand kommune fører vedtaket på bruksnavnet i matrikkelen.

Eventuell klage skal sendes til Statens kartverk Kristiansand som er det organet som har vedtatt skrivemåten, med kopi til vedkommende kommune når klageren er andre enn kommunen. Klagen skal grunngis, jf. lov om stadnamn § 10. Når man tar opp en klagesak, gjelder de samme saksbehandlingsreglene som for navnesaker ellers.

Dersom klagen blir opprettholdt, sender Kartverket saken videre til ei særskilt klagenemnd oppnevnt av Kulturdepartementet. De som har klagerett, har rett til å se saksdokumentene, som er arkivert hos vedtaksorganet. Det er anledning til å søke om utsatt iverksetting av vedtaket til klagefristen er ute eller klagen er avgjort.

5. Oppfølging og bruk av vedtatte skrivemåter

Vi vil minne om de reglene stedsnavnloven har om plikt for offentlige organ til å bruke vedtatte skrivemåter, jf. § 9, spesielt første setning, som har denne ordlyden: *"Når skrivemåten av eit stadnamn er fastsett etter denne lova og ført inn i stadnamnregisteret, skal han brukast av eige tiltak av dei som er nemnde i §1 tredje ledd."* Det vil si organer for stat, fylkeskommune og kommune samt selskaper som det offentlige eier fullt ut. Vi forutsetter også at vedtatte skriftform blir lagt til grunn for det vedtak Kristiansand kommune skal gjøre for nåværende adressenavn Topdalsveien hvor ovennevnte stedsnavn inngår som forledd, jf. lovens § 4 andre ledd: *"... skrivemåten i primærfunksjonen (skal) som hovudregel vere retningsgivande for skrivemåten i dei andre funksjonane."*

Med bakgrunn i de lokale uttalelser i saken kan vi opplyse at Kartverket på sine kart og kartbaser i hovedsak vil benytte skriftformen Tofdalen og Tofdalselva i Kristiansand kommune, og Tovdalen og Tovdalselva i Birkenes kommune.

Med hilsen

Kyrre Jordbakke
fylkeskartsjef

Finn E. Isaksen

Vedlegg:

Tilråding fra Stedsnavntjenesten dat. 13.12.2012

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post	Land
Kristiansand kommune		Postboks 417 Lund	4604 KRISTIANSAND S	Norge
Birkenes kommune		Postboks 115	4795 BIRKELAND	Norge
Statens vegvesen Region Sør		Postboks 723 Stoa	4808 ARENDAL	Norge
Stedsnavntjenesten for Østlandet og Agderfylkene		Institutt for lingvistiske og nordiske studier Navnegransking Universitetet i Oslo Postboks 1011 Blindern	0315 OSLO	Norge